

ВИКОРИСТАННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ З КУРСУ «ГЕОГРАФІЯ МАТЕРИКІВ І ОКЕАНІВ»

У національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті створюється нова система вищої освіти, орієнтована на входження у світовий освітній простір. Цей процес супроводжується суттєвими змінами у педагогічній теорії та практиці навчально-виховного процесу ВНЗ.

Відбувається заміна освітньої парадигми, пропонується новий зміст, інші підходи, інший педагогічний менталітет. За цих умов викладачеві необхідно орієнтуватися у широкому спектрі сучасних інноваційних технологій, ідей і шкіл. Сьогодні бути педагогічно грамотним фахівцем неможливо без оволодіння освітніми технологіями.

Введення у сучасну вищу школу інтерактивних технологій у вивчення фахових дисциплін дає можливість докорінно змінити ставлення до об'єкта навчання, перетворивши його на суб'єкт, тобто зробити студента своїм співавтором на лекціях чи під час інших форм навчання. За такими методиками підхід до студента, який знаходиться у центрі процесу навчання, базується на повазі до його думки, на спонуканні його до активності, на заохоченні до творчості. [1]

Основна мета географічної освіти відповідає національній доктрині розвитку освіти, адже полягає у всебічному розвитку особистості студента з урахуванням його природних задатків, здібностей, інтересів та потреб через формування географічної культури як основи світосприйняття, світогляду та діяльності.

Сьогодні перед університетами стоять завдання сформувати таку людину для суспільства, яка здатна творчо мислити, самостійно приймати рішення, адаптуватися в будь-яких умовах. На це спрямована ідеологія активного навчання, у якому «пам'ять» поступається місцем «мисленню».

Завдання викладача сьогодні — відібрати зі своїх методичних надбань усе прогресивне і змінити, модернізувати, трансформувати навчальний процес так, щоб забезпечити його дослідницький, пошуковий характер. Такий підхід сприятиме розвитку мислення, розумових творчих здібностей студентів. Вони психологічно краще готуються до сприйняття невідомого, нового для неї, і це зумовлює не тільки кращі результати в навчанні, а й сприяє формуванню її як особистості, таких моральних якостей, як цілеспрямованість, наполегливість, принциповість. Одним із таких підходів є використання ментальної карти, яка сприятиме розвитку мислення, розумових творчих здібностей студентів.

Світ науки і техніки активно розвивається, з кожним днем потік інформації зростає. Отже, зростає і обсяг навчального матеріалу, який студент має засвоїти. Тому, завдання викладача — максимально оптимізувати і структурувати новий матеріал, зробити його більш наочним і зрозумілішим. Саме ці завдання вирішують ментальні карти (синонімами даного поняття є: карти знань, карти пам'яті, карти розуму, інтелектуальні карти).

Карти знань – це схеми, які наочно подають різні завдання, тези, взаємопов'язані та об'єднані якоюсь спільною ідеєю.

Мета статті полягає у розкритті методики застосування ментальних карт у навчально-виховному процесі вищої школи з перспективою використання їх у своїй професійній діяльності.

Для того, щоб навчити студентів розширювати світогляд та його границі пізнання, потрібно застосовувати елементи новітніх технологій, таких як: інформаційно-комп'ютерні, проблемного навчання, розвивального навчання, інтерактивні, ігрові, проектну тощо. [3]

Проблемам упровадження інноваційних технологій в освітній процес присвячені праці В. Бикова, Р. Гуревича, М. Жалдака, Ю. Дорошенка, Ю. Запорожченка, І. Захарової, І. Кухаренка, Н. Морзе, Є. Полат, І. Роберт, І. Селевка, П. Стефаненка, В. та І. Трайньових, М. Шишкіної та ін. Використанням соціальних сервісів у навчальному процесі займаються такі науковці, як: В. Биков, Р. Гуревич, І. Захарова, Н. Морзе, Є. Патаракін та ін. Проблемам використанням ментальних карт присвячено дуже мало праць, адже цей метод сприймання матеріалу є досить новим, компактним і недостатньо вивченим.

Першим, хто сформулював сутність терміну «ментальна карта» у своїх працях був Тоні Б'юзен [1, с. 2]. Спершу "mind map" означало: "хороша форма для нотаток". Сьогодні «ментальна карта» має декілька назв, а саме: «карта знань», «карта розуму», «карта пам'яті», «карта думок», «інтелектуальна карта». Питання використання ментальних карт у навчальному процесі відображені у роботах таких закордонних учених, як, зокрема: Б. Санто, В. Хартман, Б. Твісс, Р. Фостер, Й. Шумпетер та ін.

Ми погоджуємося з думкою, що основний недолік сучасної освіти полягає в тому, що вона - фактологічна і в результаті формує калейдоскопічний світогляд. Тобто у студентів немає цілісного єдиного системного бачення світу в якому ми живемо.

Тому, важливу роль в навчально-виховному процесі вищої школи відіграє метод генерації і структурування ідей, який можна здійснити завдяки застосуванню ментальних карт, які розвивають креативне мислення, не обмежують студентів у певні рамки, дають свободу дій, яка в свою чергу позитивно відбивається на якості результатів їх мислення. [2]

Застосування ментальних карт допомагає мислити абсолютно по-новому, максимально використовувати обидві півкулі головного мозку. При ознайомленні з текстом, прослуховування лекцій, складанні конспектів і підготовці до іспитів, як правило, працює ліва півкуля мозку, що відповідає за логічне мислення. Однак, права півкуля, що відповідає за образне мислення та інтуїцію, може дуже здорово допомогти в засвоєнні нового матеріалу.

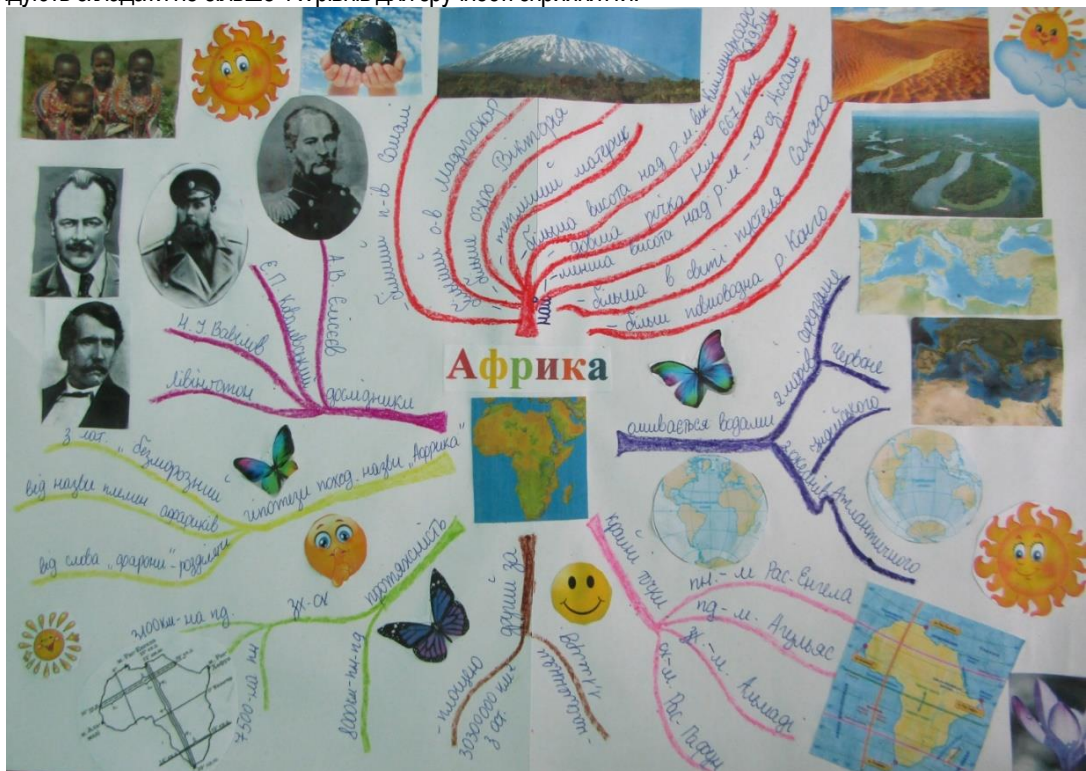
Як же змусити його працювати разом з лівим? Є цікава ідея із цього приводу, і називається вона "ментальні карти" або "інтелект-карти". Вони поєднують у собі елементи як логічного, так і образного мислення, при їх вивченні працюють обидві півкулі. Результат їх застосування - набагато краще засвоєння матеріалу, краща відтворюваність отриманих знань, розвиток образного мислення, чіпка пам'ять.

Створення ментальних карт застосовуються для формування нових ідей, фіксування та структурування даних, аналізу та впорядкування даних, прийняття рішень. На відміну від лінійного тексту, ментальні карти не лише зберігають факти, але й демонструють взаємозв'язки між ними, тим самим забезпечуючи швидке і глибше розуміння матеріалу.[4]

Метод «ментальна карта» призначений для представлення слів, ідей, завдань, пов'язаних між собою та розташованих по радіусу навколо ключового слова або ідеї. Ментальні карти складаються швидко та легко запам'ятовуються завдяки їх візуальній якості. Він представляє семантичні або інші зв'язки між порціями інформації. Елементи розташовані інтуїтивно згідно з важливістю концепта та організовані у групуваннях, підрозділах і зонах. [3]

Принципи створення ментальних карт полягає в тому, щоб об'єкт уваги (вивчення) був зображений в центральному образі; основні теми й ідеї були пов'язані з об'єктом уваги, розходилися від центрального образу у вигляді ідей; ідеї наступного порядку (рівня) також були зображені у вигляді гілок, що відходять від центральних гілок і так далі. Гілки формують зв'язану вузлову структуру. [5]

Найголовніше ви розмістите в центрі. Саме сюди буде спрямований фокус вашої уваги. На гілках, що розходяться ви розмістите ключові слова, ці слова мають викликати у вас емоції. Не треба намагатися створити логічну структуру, прямуйте за своїми асоціаціями і дозволяйте розгулятися фантазії. Від кожної гілки відділяються нові асоціації. Ці нові зв'язки називаються гілками другого рівня. Ментальну карту можна розширювати практично нескінченно, але психологи рекомендують складати не більше 4-х рівнів для зручності сприйняття.

На ментальних картах можна і треба малювати смайли, вибудовувати розвилки і рівні, приклеювати картинки, додавати фарби, писати найбільш оригінальні та незвичні словосполучення. Завдання ментальної карти - відобразити не сувору наукову діяльність, а процес вашого мислення і творчості. Тому добре все те, що вам підказує інтуїція, що буде

викликати у вас емоційний відгук. Таку інформацію вашому мозку легко сприймати і згадати згодом. Використовуючи ментальні карти, можна швидко оцінити і вхопити структуру вашої задачі. Наприклад, у вищій школі, під час вивчення теми «Африка. Фізико-географічне положення материка. Історія дослідження материка» з курсу «Географія материків і океанів» студенти можуть скласти таку «ментальну карту»:

Інтелект-карти допомагають не тільки шукати рішення важких проблем, а й проводити самоаналіз, приводити свої думки в порядок, планувати свій день-тиждень-рік, робити презентації, вести конспекти й створювати структуру лекцій, складати доповіді та планувати проекти.[5]

Створенням «ментальних карт» у процесі вивчення окремих тем з курсу «Географія материків і океанів», розвиває в студентів креативне мислення, не обмежує їх в певні рамки, дає свободу дій, яка в свою чергу позитивно відбивається на якості знань.

На відмінну від лінійного тексту, «ментальні карти» не лише зберігають факти, але й демонструють взаємозв'язки між ними, тим самим забезпечуючи швидке і глибше розуміння матеріалу.

Таким чином, ментальні карти - це зручний інструмент для відображення процесу мислення і структуризації даних за допомогою візуалізації представлення інформації. Їх можна використати, щоб фіксувати ті думки та ідеї, які потрібно донести до користувача, коли ви роздумуєте над будь-яким завданням. І навпаки, вони дозволяють так оформити інформацію, що мозок легко її сприйме, тому що карти знань відображають природний спосіб мислення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буга Н.Ю. Становлення наукової та інноваційної діяльності у вищих навчальних закладах / Н.Ю. Буга // Економіст. – 2006. – № 9. – С. 60–64.
2. Варакута Ольга. Можливості ментальної карти у методичній підготовці вчителя географії. /Українська географія. Сучасні виклики. Зб наук. Праць . У 3-х т.. – К.: Прінт-Сервіс, 2016. - Т.І. – С.139-142
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 218 с.
4. Машкіна В.В. Використання ментальних карт у підготовці фахівців з географії
5. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. – К., 2002.

Бондар І.

Науковий керівник – к.г.н. Пушкар Б.Т.

“ТРАЯНОВІ ВАЛИ” СЕРЕДЬОГО ПОДНІСТРОВ'Я ЯК ІСТОРИЧНО-АРХЕОЛОГІЧНА ПAM'ЯТКА ФОРТИФІКАЦІЙНОЇ АРХІТЕКТУРИ.

Постановка проблеми. Просторова організація антропогенних та природних компонентів рекреаційного комплексу в районі Середнього Подністров'я та можливість їх використання для створення тут якісного туристсько-краєзнавчого маршруту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами вивчення “Траянових валів” займалися такі вчені як: А. Кіркор, Е. Сецинський, Б. Тимошук, М. Кучера, праці яких створили основу для подальшого вивчення і дослідження нашого об'єкту.

Мета статті. Дослідити потенціал Середнього Подністров'я з точки зору можливості його використання для різних видів туризму, розробка нового комплексного туристсько-краєзнавчого маршруту.

Виклад основного матеріалу. У похмурих глибинах віків залишились ключі до таємниць мегалітичних споруд Стоунхенджа, гігантських малюнків на кам'яній поверхні пустелі Наска, величних руїн цивілізації Майя, вічних як світ пірамід і багатьох більших чи менших загадкових споруд. В Україні серед найбільших загадок - оборонні вали, що простяглися на сотні кілометрів подекуди зберігши майже всю свою первозданну велич. В центральній Україні їх називають Зміївими, а на Поділлі - Траяновими. Коли і ким вони зведені, якщо навіть у давньоруських літописах вал, що пролягає уздовж річки Стунги, згадується під 1093 і 1151 роком вже лише як орієнтир?

Загалом, це довгі оборонні вали широко розповсюджені по всій Європі. Невідомо, де і коли почали їх насипати вперше, але востаннє в Європі довгий вал був насипаний саме в Україні в 1769 – 1774 роках між Дніпром і Азовським морем [4].

По всій Україні подібних валів більше ніж достатньо і майже всі вони однаково називаються “Траяновими”. Попри спільну назву, ці земляні споруди здебільшого належать не лише до різних оборонних систем, але й часто-густо зведені різними народами в різні історичні епохи [1].

Назва “Траянові вали” використовується стосовно двох груп валів: в Буджаку та на середній течії Дністра. В середньому Подніпров'ї довкола Києва також є система довгих валів, котрі, однак, зветься Зміївими валами (не Траяновими).

Сама назва скоріш за все кабінетного походження. В Україні немає топонімів з основою Траян – (окрім кабінетних назв археологічних об'єктів); численні топоніми з основою Троян – не мають ані територіального, ані змістовного зв'язку з довгими валами.